

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חיילנו במלחמה להחזרת החטופים בריאים ושלמים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: נישואין (סד)

ב' אייר תשפ"ד 1524 (שנה כט')

ההפטרה: "ויחי דבר" (יחזקאל כ)

פרשת קדושים

"לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו זמא" (וי, יז)

אין אדם יכול להוכיח את הזולת אלא אם כן הוא רוחש לו אהבה, שכן דעתו נתונה למצבו וכל דבריו נאמרים מתוך שהוא מבקש באמת ובתמים שישתפר ולא מתוך ששונא אותו, כי תוכחה הנובעת משנאה נאמרת בכעס וברוגז, מתובלת במילים קשות ורעות לא תתקבל (אף על פי שהתוכן נכון).

רק תוכחה הנאמרת מתוך אהבה עשויה השפיע ולהועיל כי היא נאמרת בלשון רכה ובנחת, בדיבורים שמקרבים ומחממים את הצד השני ולא מנמיכים ומגמדים את אישיותו חלילה. פסוק זה מלמדנו שע"י "לא תשנא" אפשר לקיים גם "הוכח תוכיח".

"ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (וי, יז)

אומר הקב"ה: אם אתם אוהבים איש את רעהו באמת, "אני ה'", כביכול מבקש שתיקחו גם אותי בחברותא שלכם. וכשם שאדם מתנהג עם רעהו כך אני ה' אנהג עמך, אם אתה אוהב את חברך אף אתה אוהב עלי. ופירש הבעש"ט זצ"ל: "ה' צלך" - מה הצל כרוך בעקבות האדם, שעושה כל מה שהוא עושה, כן הקב"ה נוהג עם האדם כפי מעשיו, על מצוה זו אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה (רש"י).

וכן מובא בגמרא פסחים (קג:): כי מי שאינו כועס הוא מאותם שהקב"ה אוהב, כוון שאוהבים זה את זה מתקיים בהם: "מה ששונא עליך אל תעשה לחברך" (גמ' שבת לא.).

להימנע מכעס

מעשה בשני בני אדם שהתווכחו זה עם זה וקבעו ביניהם: מי שיצליח להכעיס את הלל הנשיא, יקבל ארבע מאות זוזים (שם המטבע שהיה נפוץ בזמן התלמוד). אמר אחד מהם: אני אצליח להכעיס אותו.

חיכה האיש לערב שבת, לזמן בו הלל חופף את ראשו לכבוד שבת המלכה, הלך ועבר על פתח ביתו וקרא בקול: מי כאן הלל? מי כאן הלל? הלל לא נבהל מהטון המזלזל, לבש את בגדיו ויצא לקראתו. "בני, מה אתה מבקש?" שאל אותו.

"יש לי שאלה לשאול", השיב האיש. "שאל בני, שאלו", ענה הלל בנחת.

"מדוע לתינוקות שנולדים בבבל יש ראשים עגלגלים יותר משאר התינוקות?"

השיב הלל: "בני, שאלה גדולה שאלת. הסיבה לכך היא מפני שהמיילדות בבבל לא מומחיות דיין והדבר פוגע בצורת ראשיהם של התינוקות".

הלך האיש והלל שב לביתו להמשיך לחפוף את ראשו. זמן קצר אח"כ הופיע האיש שוב בחצר הבית וקרא: "מי כאן הלל? מי כאן הלל?"

שוב התלבש הלל ויצא לקראתו. "בני, מה אתה מבקש?", אמר בקול רגוע.

"שאלה יש לי לשאול" השיב האיש. "שאל בני, שאלו" אמר לו הלל.

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 7:33-7:29 * סוף זמן ק"ש 8:27-8:30

כניסת שבת: 7:09 יציאת שבת: 8:00 יציאת שבת: 8:53

"מדוע עיניהם של האנשים הגרים בעיר תרמוד רכות?"

"בני, שאלה גדולה שאלת. התשובה היא מפני שהם גרים באיזור מדברי, והחול נכנס ופוגע בעיניהם".
שוב הלך האיש ושוב חזר הלל והמשיך לחפוף את ראשו, כשרגעים ספורים לאחר-מכן... נשמע קולו של האיש המקנטר. "מי כאן הלל, מי כאן הלל?" והלל לא כעס ולא התרגז, אלא יצא לקראתו ברוגע ושאל: "בני, מה אתה מבקש?"

המשיך האיש בשאלותיו המגוחכות. "מדוע רגליהם של בני אפריקה רחבות?"
"שאלה גדולה שאלת", הגיב הלל. "מפני שגרים הם במקום שיש ביצות רבות לכן ברא להם ה' רגלים רחבות שלא ישקעו במים ובבוץ".

"יש לי עוד הרבה שאלות, אבל אני חושש שתכעס עליי" אמר האיש. התיישב הלל לפניו ואמר: "את כל השאלות שיש לך לשאול – שאלו", "האם אתה הלל, שקוראים לך נשיא ישראל?"

– "כן", "אם כך, הלוואי ולא ירבו כמותך בישראל"

תמה הלל על ה"איחול" המוזר ושאלו: "בני, מפני מה אתה אומר כך?"

סיפר לו האיש על ההימור ועל כך שהוא הפסיד ארבע מאות זוזים כיוון שהפגין אורך רוח ולא כעס. השיב לו הלל: "הוי זהיר ברוחך, כדאי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז ועוד ארבע מאות זוז – והלל לא יקפיד" (על-פי מסכת שבת דף 2).

התנהגותו הסבלנית של הלל באה ללמד אותנו שבכל ניסיון שנקלע בדרכנו בו מקניטים אותנו עלינו לנהוג באורך רוח ולזכור שזהו ניסיון משמים ואותו אדם הוא שליח שנשלח לנסותנו. הבנה זו תקל מעלינו לגבור על הכעס ובזכות הקושי הגדול שבניסיון יתקיים בנו מאמר חז"ל (תענית כה ע"ב): "כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו".

בשכר ההתגברות

מעשה שהיה

אני אברך ירושלמי, נשוי שנתיים וחצי ואב לתינוקת. מיד לאחר הנישואין הצליחה אשתי למצוא מקום עבודה במשרד רציני, שמחנו מאד שכן זה איפשר לנו לחיות ברווחה כלכלית.

כעבור מספר שבועות התבררנו כי אשתי בהריון והודינו להקב"ה על הארת הפנים, אלא שלאחר חמישה חודשים קיבלה אשתי בצהרי יום קיצי אחד מכתב פיטורין מנומס ולקוני מדי "אנו מודיעים לך על סיום עבודתך במשרדנו ומאחלים לך הצלחה בהמשך דרכך".

הופתענו מאד והיו לכך מספר סיבות: הבוס היה מרוצה ממנה, הפיטורין בוצעו יומיים לפני התאריך הקובע שממנו אסור לפטר אישה שעתידיה ללדת, 5 תלושי המשכורת אינם מזכים אותה בכספי חופשת הלידה וגם הסיכויים למצוא עבודה במצבה שאפו לאפס.

אודה ולא אבוש שרתחתי מזעם על הבוס חסר הלב, רציתי לנסוע למשרדו ולהשמיע כלפיו כמה משפטים נוקבים, אבל אשתי עצרה בעדי מלעשות כן ואף מנעה ממני מלעשות זאת בטלפון ואמרה: "אם אנחנו מאמינים שפרנסה משמים ושהכל לטובה, אז מדוע בשעת ניסיון כל

התאוריה הזו מתנפצת... למה לכעוס? ומדוע להקפיד? הפיטורין נעשו כחוק, הקב"ה מעמיד אותנו במצב בו אנו אמורים להתחזק באמונה ולא לאבד עשתונות", אבל אני לא הייתי רגוע,

הרגשתי צורך לפעול ולקרא אותו לסדר. עברנו ימים קשים מאד, הפרוטה כלתה מן הכיס, בקושי שלמנו חשמל ומים, לא היה לנו מניין לשלם שכירות. הבלגתי אבל בראשי עלו רעיונות איך לזעזע את הבוס. בשעה טובה זכינו לתינוקת מקסימה, בשבת שלאחר קריאת השם הייתי אמור לשלם שכירות, ניגשנו לביטוח לאומי כדי לברר אולי בכל זאת מגיעים לנו כמה פרוטות.

הפקידה הקשוחה הביטה בחמשת התלושים והפטירה צוננת: "את לא זכאית לדמי חופשת לידה... זה ברור לך", שתקנו וקמנו לצאת. לפתע החל מבטה הקשוח להתעדן "אני רואה פה שקיבלת עוד 3 תלושים של 80 ₪ לחודש כשהיית נערה בת 17, התלושים הללו מצטרפים לתלושים החדשים". "נכון, אימי עבדה בניקיון משרדים וחלתה באותה תקופה, ואני בימי

לימודי בסמינר החלפתי אותה כמה פעמים". הפקידה חייכה, "גבירתי את זכאית לקבל חודשיים של דמי אבטלה..."

שמחנו מאד, הכסף הזה כיסה את ההלוואות שלקחנו לשכירות ואף נותר לנו מעט כסף. כעבור חודשיים וחצי ראינו מודעה שמחפשים מזכירה בכירה למשרד גדול ומפורסם בתנאי העסקה מצוינים. "תנסי", הצעתי לאשתי, "אין סיכוי, הם מחפשים מישהי עם ניסיון", אמרה. ובכל זאת לאחר יומיים היא ניגשה לראיון, הפעלתי המון קשרים וידידים כדי שתצליח להתקבל כולל סגן ראש העיר המתגורר באותו בנין, לפחות 15 נשים בעלות ניסיון רואיינו באותו יום. בשעת לילה קיבלנו טלפון ממנהלת המשרד הגדול שאמרה "התקבלת לעבודה, מחר ב-10:00 חתימת חוזה", שמחנו לשמע הבשורה. לאחר חתימת החוזה המכובד שכלל משכורת מצוינת והטבות רבות שאלה אשתי: "אשמח לדעת מה הסיבה שזכיתי לתפקיד המכובד", ובליבה חשבה שמא אחד מקרובנו שהכיר את בעלי המשרד פעל בנידון. המנהלת השיבה: "חשבתי שאת יודעת, הבוס הקודם שלך הוא משרד משנה הנותן שירותים למשרדנו, הוא המליץ עליך בחום רב וסיפר על מסירותך וכשרונך והבטיח לי מפורשות שנרווה ממך נחת למרות שאת צעירה וחסרת קצת ניסיון ואני מאמינה לכל מילה שלו, הוא הספק הכי אמין ורציני שלנו", הופתענו ואני הבנתי כמה צריך לדון לכף זכות, הרי יכולתי להתפוצץ על הבוס הקודם אך אשתי מנעה זאת ממני, וב"ה הרווחנו משרה מצוינת לאשתי במקום צנוע ואכותי - זהו שכרה של ההתגברות.

(אלבום 79-קובי לוי)

הנהגות בין בני הזוג [יז]

פינת ההלכה

מידת הכעס (ב) - כללי

א. מידת הכעס היא מידה רעה מאוד (הרמז"ס הל' דעות פ"ב הל' ג) נזקיה ועונשיה רבים ונוראים כמבואר בש"ס, בזוהר הקדוש ובכתבי האר"י ז"ל (פלא יועץ לגר"א פאפו, אורח מישרים לגר"מ טריוס עמ' 122), היא פוגעת בבריאותו הגופנית והנפשית של הכועס (גר"מ קידושין מ"א) וגורמת לו לביזיון (גר"מ ט"ז) וגם אין בה תועלת (אורח מישרים ט"ז).

ב. אף על פי שבשאר המידות דרך האמצע היא הראויה ולא יטה לקצה, מכל מקום במידת הכעס אינו כן אלא צריך להתרחק עד הקצה האחרון [=לחלוטין] עד שלא יכעס כלל (ע"פ הרמז"ס הנ"ל פ"א-ב ט"ז, אורח מישרים ט"ו).

ג. נזקיה ועונשיה של מידת הכעס ע"פ הזוהר הקדוש:

* פרשת תצוה (דף קפב ע"א): יש להתרחק ולא להתחבר עם אדם כעסן בגלל היותו עובד אל זר. שכתוב: כל אדם בנוי מנפש, רוח ונשמה איך אפשר לדעת אם יש קיום לאותן דרגות שזכה להן או שהם ארעיות ותאבדנה ממנו בבוא ניסיון לידו? איך אפשר להכיר, כדי לדעת אם להתחבר עימו או להתרחק ממנו? כעסו יברור ברור מעשי מי הוא! באדם יש "נפש", "רוח" ו"נשמה", הנשמה היא השראה העליונה השורה באדם, הכעסן ככעסו עוקר את אותה השראה עליונה ובמקומה שורה השראה רעה שמקורה ב-"אל זר" .. ודאי זהו אדם שמורד באדונו [שיש לאדם יכולת להתגבר על כעסו ולא לתת לו להשתלט עליו, אם אינו עושה זאת, מורד הוא באדונו] ואסור להתקרב אליו ולהתחבר עימו.

* פרשת פקודי (דף רסג ע"ב): כל מילות הכעס שהוציא אדם מפיו נלקחות ע"י הממונה לכך ומקטרגות עליו בשמים.

שכתוב: [מהנעשה בשמים בשעה שאדם כועס =] ישנו ממונה אחד בשם... וכמה מעוררי חוק ומשפט עימו, וממונה זה שעליהם, ולוקחים את אלו הדברים הרעים שאדם מוציא מפיו, וכן לוקחים כל אלו הדברים שזרק האדם בידיו בשעה שהכעס שרה עליו ואז הממונה... מחזיק בחפץ הזה שזרק האדם בשעת כעסו, ועולה ואומר: זה הוא קרבן של פלוני שהקריב שבא מצד הרוגז ומצד הטומאה... וכרוז קורא בכל הרקיעים האלו ואומר: אוי לפלוני שנטה אחרי אל זר ועבד לאל אחר .. וכרוז קורא פעם שניה ואומר: אוי להם כי נדדו ממני.

ולכן אשרי האדם הנשמר בדרכיו [שלא לכעוס]! ואינו סר לא ימין ולא לשמאל ולא ייפול בתוך בור עמוק בגלל כעסו, שלא יוכל לעלות ממנו.

* פרשת פקודי (דף רמג ע"א-ב): הכעס יוצר חבילות של מזיקים בשמים וזה מחזק את הרוגז ששולט בעולם לעשות דין עם יושבי הארץ ולא לרחם עליהם.

שכתוב: [מהנעשה בשמים בשעה שאדם כועס =] ארבעה כעסים הם: רוגז-כעס רגעי על אירוע מסוים, שנאה- כעס בלב ושמירת טינה בליבו...כעס שלישי כעס שהולך ומתגבר... מכאן יוצאים כל אלו המשחיתים

שמשוטטים בעולם..ואלו נקראים אף וחמה..וגורמים שיעשה דין עם בני אדם ושלא לרחם עליהם.
ד. אפילו על דבר שראוי לכעוס עליו יש להימנע מלכעוס (הרמב"ם הל' דעות פ"ג הל' ג) אפילו בענייני תורה ומצוות (ע"פ גמ' פסחים סו:) וכך אמר לו המגיד שנשלח משמים למר"ן ה"בית יוסף", רבי יוסף קארו שלא לכעוס על שום דבר בעולם ואפילו בענייני תורה ומצוות מרוב גודל חומרתו של הכעס (כה"ח סופר סי' קע ס"ק ז).

ה. גם אם אחר כועס עליו, אין להשיב לו בכעס, אפילו שרצונו רק לבלום את הכועס.
הסבר: אין כל צורך להעניש את עצמנו בשל הכעסים של הזולת... אם הלה בוחר להביע את חולשתו באמצעות הכעס, אין סיבה שנאמץ אף אנו את אותו דפוס חשיבה ונשיב באותו מטבע. אנו צריכים לחתור אל המקום הטוב ביותר עבורנו והכעס בוודאי אינו זה שיוביל אותנו לשם (והרב אייל אונגר באתר הידברות).
ו. הכעס מביא לידי עבירות קלות וחמורות (אורח מישקים ס"ג), אשר על כן אמר אליהו הנביא לרב יהודה בגמרא "לא תרתח ולא תחטי" (בגמ' זכרות כט:). דהיינו "אל תכעס, שמתוך הכעס אתה בא לידי חטא" (רס"י סס). ואמרו חכמנו ז"ל: כל הכועס בידוע שעוונותיו מרובין מזכויותיו (גמ' נדרים כב:).
הסבר: אדם שכועס אין דעתו מיושבת עליו והוא לא שולט בעצמו, וכפי מה שיגבר הכעס על שכלו, כך יהיו מחשבותיו ומעשיו בלתי הגונים (אורח מישקים סס ס"ק ז).

דוגמאות: בד"כ באים לידי הלבנת פנים, בהלה, קללות, מכות ועוד .
ז. אומר ה"חפץ חיים" כי הכועס עלול להיכשל בתמידות בסיפורי לשון הרע ורכילות, כי בעת זעמו אי אפשר לו להתאפק מלספר ולדבר ככל העולה על רוחו ולאיש כזה אין שום עצה לשמירת לשונו, כי בעת שמתגבר הכעס הוא לא שולט על עצמו ועל לשונו, אלא אם כן יראה לעקור את מידת הכעס ממנו (שמירת הלשון לחפץ חיים שער התבונה פרק יג, בית יהודי לרב אהרן זכאי ח"ו סי' יד ס"ד).

ח. מידת הכעס היא אחת מעשרים וארבע דברים שמעכבים את התשובה [ז"א אם חוזר בתשובה על מעשים אחרים ומחזיק עדיין במידת הכעס זה מעכב את קבלת התשובה שלו בשמים] והרגיל במידה זו קשה לו לפרוש ממנה ולכן צריך להיזהר ממידת הכעס שלא תדבק בו (הרמב"ם הל' תשובה פ"ד הל' אה, הבית יהודי סס ס"ה). ומי שאינו כועס הוא מאותם שהקב"ה אוהבם (גמ' פסחים קיג:).

ט. מעוברת תיזהר מאוד שלא לכעוס, שלא תזיק לעובר חלילה וגם אפשר שתפיל מרוב כעסה ח"ו ונמצא שבשביל רגע של כעס תצטער כל ימיה (שט"ם מוסר לרב אליהו הכהן פ"כד עמ' קכז, בית יהודי ס"ט).

י. באבות (מנשה פ"ב מ"י) מובא אמר רבי אלעזר: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך, ואל תהי נוח לכעוס **הסבר:** אם אדם רוצה להישמר ממידת הכעס "שלא יהא נוח לכעוס" יקיים תחילה את "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" - כלומר אם אדם יצייר לעצמו עד כמה הוא לא רוצה שיפגעו בכבודו ולו גם פגיעה קלה שבקלות הרי יוכל בנקל להיזהר מלהיות נוח לכעוס.

אי הקפדה על כבוד החבר יוצרת תגובת שרשרת שאין עליה שליטה, אדרבא כדור השלג הולך ונערם עד שמגיע לידי קטטה רבתי המלווה במערכת כעסים הדדית ואחריתה מי ישרונו (ס' כילד נלל מהכעס עמ' 32-33 זכאור תפארת ישראל על פרקי אבות).

יא. מביא רבי נחמן מברסלב כי ע"י המידה הרעה של הכעס מפסיד האדם ומאבד הממון הראוי לו שמוקצב לו משמים (ליקוטי מוהר"ן תורה ס"ח).

הסבר: כאמור, ישנה מידה אחת המפסידה את הממון לבעליו - והיא מידת הכעס. "עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו", אמר שלמה המלך (משלי כה): בו בזמן שהעושר משמש כ"חומה נשגבה" (שם יח) לבעליו, הרי הכעס פורץ את החומה הבצורה הזאת - כפירוש רבינו ז"ל.

וכל כך למה? כי גם הממון וגם הכעס יורדים משורש אחד, משורש ה"גבורות", כידוע ליודעי חן. שם, בשרשם העליון, הריהם אחד ממש, ואילו כשהם מגיעים יחדיו למטה, הרי אם לא הצליח היצר לגרום כעס לאדם, נשאר לו לאדם שפע הממון היורד אליו מאותו שורש; אולם, אם מצליח היצר להכשיל את האדם שמגיע לו ממון בכעס, מאבד האדם את הממון המושפע עבורו מן השמים, מאחר והוא לקח את הצד הרע שבהשפעת ה"גבורות" שהושפעה לו.

יתר על כן - אומר רבי נחמן - לפעמים, גם אחרי שהגיע שפע הממון לאדם, יש באפשרות ה"בעל דבר" לאבד לו את הממון, על ידי "כעס גדול מאד" שעליו אמר הכתוב "טורף נפשו באפר" (איוב י"ח), ועל ידי כן הוא מפסיד את ה"טורף נתן ליראיו" (תהלים ק"א) חס ושלום.
הרי לפנינו שני דברים, שלכאורה אינם שייכים זה לזה, ואילו לפי שרשם הרוחני הריהם אחד, והם באים אחד במקום השני, הכעס במקום הממון ח"ו, והממון - במקום הכעס.

יום שכולו תורה ביום שלישי יום העצמאות ו' באייר באשדוד בבי"כ החיד"א

רח' יצחק הנשיא 22 אזור ג' החל מ- 9:00 בבוקר עד 1:00 בלילה *עזרת הנשים פתוחה

בהשתתפות הרבנים: הרב אליהו כהן, הרב אברהם יוסף, הרב מאיר אליהו, הרב צבי בן פורת, הרב יגאל כהן, הרב זמיר כהן, הרב אלחנן פרץ, הרב יצחק פנגר, הרב בנימין חותה, הרב נח ישראל ברגר, הרב שי עמר, הרב שלמה בניזרי, הרב יהודה דרעי, הרב גדעון בן משה, הרב יוסף חגי, הרב אבנר קוואס, הרב יעקב סיני, הרב ליאור גלזר

מנחה ב-- 1:30 וארוחת צהרים כיד המלך ערבית ב- 8:30